

Rad na tekućoj bibliografiji Bosne i Hercegovine u NUBBiH

UDK 015(497.6)

*

Sažetak:

Istaknuta je obaveza i važnost izrade nacionalne bibliografije koja omogućuje bibliografsku kontrolu u okviru Univerzalne bibliografske kontrole (UBC). Opisan je rad u Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine na izradi tekuće bibliografije u prijeratnom, ratnom i postratnom periodu.

*

Prema preporukama UNESCO-a, jedna od temeljnih funkcija svake nacionalne biblioteke jeste i obavljanje poslova nacionalne agencije. To podrazumijeva izradu nacionalnih bibliografija, bibliografsku kontrolu, sudjelovanje u ISDS i ISSN programima, izradu CIP zapisa, normativnih datoteka i drugih pomagala, kao i sudjelovanje u međunarodnom bibliografskom sistemu. Izrada nacionalne bibliografije pojedine zemlje omogućava nacionalnu bibliografsku kontrolu, koja je segment Univerzalne bibliografske kontrole (UBC). Naime, sada već daleke, 1974. godine objavljen je program Univerzalne bibliografske kontrole, kao centralni program Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova (IFLA), koji je imao za cilj razvoj sistema za bibliografsku kontrolu na nacionalnom nivou i za međunarodnu razmjenu podataka. Taj cilj moguće je ostvariti tako što se određena publikacija katalogizira samo jednom, u zemlji u kojoj je i nastala, a zatim se tako obrađena kataloška jedinica objavi u nacionalnoj bibliografiji, koja može biti dostupna svim zainteresovanim ustanovama u zemlji i inozemstvu. Pri tome je neophodan dogovor o međunarodnom usaglašavanju kataloških pravila. U provedbi programa Univerzalne bibliografske kontrole, nacionalne biblioteke su dužne da u području autoriziranih imena autora prihvate odgovornost koja je izražena u načelima:

- da nacionalna bibliografska služba prihvati odgovornost za izradu autoriziranih oblika imena autora i naziva korporativnih tijela, kao i autoriziranih popisa za imena ličnih i korporativnih autora svoje zemlje,
- da nacionalna biblioteka prihvati odgovornost za odobravanje transliteracije nacionalnih pisama u latinicu, vodeći pri tome računa o savremenim praksama transliteracije i
- da postoje međunarodno prihvaćene transliteracijske šeme koje odobrava nacionalna biblioteka.

Na Međunarodnoj konferenciji o nacionalnim bibliografijama, koja je održana u Parizu 1977. godine (u organizaciji UNESCO-a i IFLE), potvrđena su ova načela i ustanovljeno da nacionalne

Dženana Tuzlak

Tekuća bosanskohercegovačka bibliografija knjiga počela je sa izlaženjem 1953. godine, kada je štampana „Bosanskohercegovačka bibliografija knjiga i brošura 1945-1951”.

*

bibliografske službe trebaju održavati sistem preglednih kataloških jedinica za nacionalna imena, lična i korporativna, i jedinstvene stvarne naslove u skladu sa međunarodnim smjernicama. Ako su u svakoj nacionalnoj bibliografiji objavljeni autorizirani oblici imena nacionalnih autora, tada razmjena bibliografija omogućava ustanovi koja prima bibliografiju da koristi ne samo bibliografski opis, već i odrednice, odnosno jedinstven oblik autorova imena i to onako kako je utvrđen u nacionalnom centru pojedine zemlje. Na taj način, podaci svih zemalja treba da osiguraju međunarodnu kontrolu

Autoriziranih imena autora, tj. međunarodni sistem preglednih kataloških jedinica. To je složen i dugoročan proces čije potpuno ostvarenje cilja zahtijeva utvrđivanje načelnih postupaka o saradnji svih nacionalnih biblioteka.

Ovo je jedan od pokazatelja neophodnosti i važnosti izrade nacionalne bibliografije kao „opisa koji u svakoj zemlji izrađuje ovlaštenu centar, i u tom se opisu objavljuje sva građa te zemlje u određenom vremenskom periodu, a na osnovu obaveznog primjerka”. Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine predstavlja taj ovlaštenu centar za našu zemlju u kojoj se izrađuje nacionalna bibliografija.

U njoj se, u okviru Odjeljenja bibliografije izrađuje tekuća i retrospektivna bibliografija knjiga, serijskih publikacija i priloga i članaka iz serijskih publikacija.

Tekuća bosanskohercegovačka bibliografija knjiga počela je sa izlaženjem 1953. godine, kada je štampana „Bosanskohercegovačka bibliografija knjiga i brošura 1945-1951”. Naredne, 1954. godine objavljena je „Bosanskohercegovačka bibliografija knjiga za 1952. godinu”. U 1977. godini starta redovno izlaženje bosanskohercegovačke bibliografije knjiga u godišnjim sveskama. U njima se osim knjiga bibliografski opisuju i atlas, turistički vodiči, katalozi izložbi, notni zapisi i slično. U cilju što boljeg informisanja javnosti naročito su bile opsežne napomene o sadržaju za beletristiku, zbornike referata i drugih publikacija štampanih nakon održanih kongresa, konferencija, naučnih simpozija, savjetovanja, okruglih stolova, izložbi, raznih manifestacija. Bibliografije su sadržavale i imenske registre za autore, njihove saradnike i druga lica koja su učestvovala u izradi publikacije, priređivače, sastavljače antologija, imena osoba kojima su posvećene publikacije i o kojima se u njima i govori.

Iste godine počinje da izlazi i bosanskohercegovačka bibliografija serijskih publikacija, takođe, u godišnjim sveskama. Tu su bile zastupljene brojne serijske publikacije, počevši od časopisa instituta i naučnih društava, pa sve do školskih časopisa. U napomenama su navođene promjene naslova, prekidi u toku izlaženja, prilozima. Raspored opisivane građe bio je po abecedi naslova, a bibliografije su posjedovale registre UDK skupina, registre naslova po mjestu izlaženja, imenske registre, registre izdavača i štampara.

Tekuća bosanskohercegovačka bibliografija članaka u NUBBiH izlazila je povremeno. Na zahtjev Zajednice za naučni rad, 1973. godine urađen je „Bibliografski popis članaka i priloga bosanskohercegovačkih autora u jugoslovenskim časopisima i u Bulletin scientifique Section A i Section B u periodu 1970, 1971, 1972. i u prvoj polovini 1973. godine”. Bibliografija je sadržavala

884 bibliografske jedinice raspoređene po UDK, a posjedovala je i imenski registar. 1979. godine uz pomoć Zajednice za naučni rad objavljena je „Bibliografija članaka iz bosanskohercegovačkih godišnjaka i periodičnih zbornika 1945-1970”. Tu su u 3842 jedinice obrađeni članci i prilozi iz dvadesetak najeminentnijih bh godišnjaka i periodičnih zbornika toga vremena. Građa je bila raspoređena po UDK, a izrađeni su imenski i predmetni registar.

Bile su to godine ubrzanog razvoja bibliografske djelatnosti u NUBBiH koja je predstavljala centar informacija o nacionalnom stvaralaštvu. Pri tome je važno istaći da od te, 1977. godine datira primjena međunarodnih standarda za bibliografski opis i međunarodni sistem za raspored jedinica. U 1982. izrađen je program za unošenje bibliografskih podataka monografskih publikacija, a 1984. započela je izrada baze podataka za bosanskohercegovačku knjigu.

Rat je naglo prekinuo započete poslove i zacrtane planove u svim segmentima rada NUBBiH. 25. i 26. avgusta 1992. godine izvršen je težak napad na Biblioteku kada je u granatiranju uništena zgrada Vijećnice i spaljen najveći dio fonda koji se nalazio u njoj, ali su zaposleni bibliotečki radnici u vandrednim okolnostima prevladali brojne teškoće u cilju obnove njenog funkcionisanja.

Kao jedan od takvih rezultata je i uspostavljanje izrade nacionalne bibliografije. Nakon marljivog rada, u teškim ratnim uslovima, svjetlo dana je 1995. godine ugledala „Bibliografija monografskih publikacija od 1992-1994”, koja je u 400 bibliografskih jedinica sadržavala popis ratnih izdanja raspoređenih po abecednom redoslijedu. Nastavak rada sastojao se je u kompletiranju postojećih jedinica i iznalaženju novih naslova ratne produkcije, tako da je tekuće, 1998. godine izašla „Bosanskohercegovačka bibliografija monografskih publikacija 1992-1996. Niz A”. Prema ranije ustanovljenim proširenim kriterijima, ona sadržava, ne samo bibliografske opise za publikacije koje su štampane ili drugom tehnikom umnožene i objavljene na području Bosne i Hercegovine u periodu rata, već i opise za svu štampanu građu objavljenu diljem svijeta, pisanu raznim jezicima koja govori o našoj zemlji, građu čiji su autori, bilo primarni ili sekundarni, ljudi iz BiH, ali i sve ono što su napisali strani autori koji su putem raznih misija i okolnosti pohodili naše krajeve. Bibliografija posjeduje 1303 jedinice koje su sistematski raspoređene prema UDK. Unutar pojedinih skupina, odnosno podskupina UDK jedinice su razvrstane po abecednom redoslijedu. U bibliografskom opisu primijenjen je ISBD(M) (International Standard Bibliographic Description for Monographies), na osnovu Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga I i II dio, autora Eve Verone (I dio, 2. izmijenjeno izd., Zagreb, 1986 i II dio, Zagreb, 1983.). Sačinjen je i Dodatak od 157 nenumerisanih jedinica koji je abecedno uređen i koji uglavnom sadržava opise publikacija dobijenih putem razmjene, informacije o publikacijama koje su donosile naše kolege iz inozemnih biblioteka i instituta, kao i publikacije koje Biblioteka ne posjeduje. Bibliografiju prate imenski registar i registar naslova.

Ostalo je još mnogo toga objavljenog, a ne uvrštenog što će naći svoje mjesto u narednim bibliografijama. Jer, prekid komunikacijskih i svih drugih veza učinio je nedostupnim

Kao jedan od takvih rezultata je i uspostavljanje izrade nacionalne bibliografije. Nakon marljivog rada, u teškim ratnim uslovima, svjetlo dana je 1995. godine ugledala „Bibliografija monografskih publikacija od 1992-1994”.

*

Izrađena je i „Bibliografija serijskih publikacija 1992-1996” koja u 331 bibliografskoj jedinici sadrži opise novina, časopisa i ostalih periodičnih publikacija koje su izlazile u ratu.

*

informacije o izdavačkoj djelatnosti na području čitave Bosne i Hercegovine. To je uzrokovalo da se zakonska obaveza dostavljanja obaveznog primjerka ne poštuje i odrazilo se na poremećaj u izradi kompletnosti bibliografije

Pored drugih značenja, Bibliografija ostaje kao dokumenat i podsticaj za brojne analize svega onoga što je publikovano u jednom izuzetno teškom periodu historije naše zemlje. Bježeći od surove stvarnosti, nesigurni za vlastiti život, ili daleko od Bosne i Hercegovine, ali vezani za nju, ljudi su nastojali da putem pisane forme ostave trag o sebi i svom stvaralaštvu, znajući da sve „ što je zapisano ostaje, a što se pamti iščezne”.

Izrađena je i „Bibliografija serijskih publikacija 1992-1996” koja u 331 bibliografskoj jedinici sadrži opise novina, časopisa i ostalih periodičnih publikacija koje su izlazile u ratu. To su uglavnom serijske publikacije sa područja Sarajeva, Tuzle, Zenice, Bihaća i Mostara odakle je i bilo moguće prikupiti relevantne podatke . Jedinice su bile raspoređene abecednim redom, a izrađeni su imenski registar i pregled naslova po skupinama UDK. Naknadno je uvršteno još 88 serijskih publikacija , abecedno uređenih, koje nisu numerisane.

U narednom periodu rada NUBBiH neophodno je nastaviti kontinuitet izrade tekuće bibliografije u okviru Edicije Bosanskohercegovačke bibliografije i to:

Bosanskohercegovačka bibliografija monografskih publikacija.
Niz A

Bosanskohercegovačka bibliografija serijskih publikacija.
Niz B

Bosanskohercegovačka bibliografija priloga i članaka u serijskim publikacijama. Niz C

Osim ovoga, predstoji i višegodišnji timski, stručno-istraživački rad na izradi bosansko-hercegovačke retrospektivne bibliografije.

*

Summary:

The duty and importance of the national bibliography production are stressed. The national bibliography provides the national bibliography control within the Universal Bibliography Control (UBC). The work on the current bibliography production at the National and University Library of Bosnia and Herzegovina at the prewar period, during the war and the postwar period is presented in this composition.

Literatura:

Anderson, Dorothy. Universal Bibliographic Control : a long term policy, a plan for action. Pullach, München : Saur, 1974.

Annotated bibliography of the international standard bibliographic description. 2nd ed., London, 1980.

Bourdon, F. International cooperation in the field of authority data : an analytical study with recommendations. München [etc.] : Saur, 1991.

International Conference on National Bibliographies. Paris, 1977. Final report. Paris : Unesco, 1978.

Miličević, N. Tekuća nacionalna bibliografija i BIS u Bosni i Hercegovini. Bibliotekarstvo 31 (1985) - Dodatak, str. 18-20.

Smjernice za izradu preglednih kataložnih jedinica i uputnica / preporučila Radna grupa za izradu Međunarodnog sustava preglednih kataložnih jedinica ; odobrio Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za automatizaciju Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova ; prevela i predgovor napisala Daniela Živković. Zagreb, Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1990.

Verona, E. Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. II Informatologia Yugoslavica 8 (1976) 1-4, str. 1-5.